

del Priorat, on conserva el caràcter de subst. genèric topogràfic (a diferència del duplicat mossàrab *Fotx*, infra, d'allí mateix, verdader toponim). a) en te. de Capçanes, *la fôy*: pròpiament és el nom del paratge on neix l'aigua que forma la ribereta de *la Fou*, afl. esq. del riu de la Codina, que baixa cap a Capçanes i Marçà (1936, a Marçà, XIII, 1.16, i a Capçanes, 14ss.); l'aigua neix a 1h30 barranc amunt de Capçanes, en una boca d'avenc, uns 15 m. damunt del barranc, i en temps de pluges salta enlaire amb gran força (Iglésies-S., *Guies* II, 21). b) Barrancó de *la Fou*, dins la gran barrancada de Lleria, a una o 2 h. de l'estació fèrria de Vandellòs camí del Masboquera (Igl.-S., II, 268). c) *La Fou de les Figueres* i *Fou de l'Agustí*, a 3h15 de Vandellòs, camí de L'Ametlla, 1h30 abans d'arribar-hi (id. ib., II, 303).

(8) Molts en els Ports de Morella i la Tinença: a) *la fôy*: congost prop de Bellestar, per on s'escola el Riu de La Sénia, baixant de Benifassà cap al poble de La Sénia (oït 1931 a Carlares); cf. els croquis presos allí per Cavanilles (lám. de les pp. 2 i 3 de la 1.ª ed., i pp. 18, 20 i 30 de la 2a.) pels quals es veu la naturalesa d'aquells passos; si bé Cavanilles no recull aquest nom, però parla de *Los Estrets del Bellestar* (I, 3). Potser és una altra *la fôy* que m'assenyalen al Boixar, poble més vall amunt (1934); també en tinc nota de l'enq. del Bellestar (xxxvii, 126.21). b) *La fôy* a Bel (xxvii, 120.23). c) Barranc de la *Fôy* (xxviii, 20.21), del qual no sé si és lloc diferent el del Mas de *la fôy* prop de Fonollosa, que és entre Vallibona i Xert (xxviii, 24.8).

Fou-Morisca: d'aquí pot venir *Fum(o)risca* (veg. s. v. *Palastrugell*).

Almenys part dels noms que he localitzat en els apartats (7) i (8) poden ser adaptació d'una forma mossàrab, un poc diferent, al mot cat. *fou*, que seria encara ben viu, com apel·latiu, quan es reconqueriren aquestes terres.

La forma mossàrab se'ns ha conservat com a toponim en dos llocs veïns de la Rib. d'Ebre, per a accidents molt remarcables, i de dos paratges més fragosos, i on es mantingué durant segles gran quantitat de població morisca: (1) LA FOTX, te. Tivissa, gran caverna que anota al S. de la vila, amb un naixement d'aigua, a l'entrada del gros muntanyam (1934); és el barranc de *la Fotx* (Iglésies-S., *Guies* II, 235): que es travessa venint de Llaberia uns 0h15 abans d'arribar a la vila; també es puja pel racó de *La Fotx* anant de Tivissa cap a la Moleta de Genessies, deixant-hi damunt l'avenc, que qualifiquen d'inexplorat (pp. 306-7, i sobre l'avenc, p. 22).

(2) *La Fotx*, pron. *la fôç*, en el terme de Garcia, barrancada fonda, crec ja a la dr. de l'Ebre, i de tota manera, 10 o 12 k. al NO. de l'altra (1936, XIII, 110. 22). Ja en el Capbreu d'Entença (p. 226) de 1340, f° 10v. *La Foig*, te. Garcia, i l'altre de te. Tivissa: Salt de *la Fotx*, Barranc de *la Fotx*. Com que a la guia d'Iglésies la grafia pateix d'una notació fonèticament ben grossera, és versemblant que també contingui aquest

mot el que ells grafien «vall de Boca de Foix» [probablement *fôç*], al N. de Cardó, 2 h. al N. de la Creu de Santos (pp. 381-2). Un lloc d'Alberic dit *La fôga* (xxxii, 130.14), deu ser el mateix, si bé alterat per confusió amb l'apel·latiu (*DECat* IV, 150). Quant a *Botxo* de Garcia, potser va amb la variant *vou/bou*, que precisaré infra.

El tractament de -CE com *ç* és el més general i típic dels parlars mossàrabs; però com que en aquests hi havia fonètica molt diversificada segons les zones, no ens pot xocar que en altres valls del Migjorn aparegui una forma *foç* (cf. la gran varietat de tractaments dels grups -TI- i -CI-, que hem registrat en el vol. I a l'article *Alputze*, p. 40, amb *Poassa*, -asses, al costat de *Poatxo* i *Poatx*). No és versemblant que aquest *foç* pugui ser manllevat del cast.-arag. vista la seva gran repetició en paratges agrestos i bastant allunyats de la frontera lingüística.

(1) Barranc de *La Foç*, te. Benassal: s'obre a l'esq. de la carretera de Benassal a Vilafranca de M., formant la part alta del Riu Sec, vora espadats de prop de 200 metres, a la part alta: abans d'arribar a Vfr. tira al N. entravessant-se al camí (J. M. Espinàs, *Alt Maestrat*, p. 63); anotat com *riu de la Fos* a Vilafranca (xxxiv, 44.12). (2) «En la partida de *Fos*» llegeixo en un doc. de 1594 a l'arxiu municipal de Xodos (1961, xxix, 95.5). (3) En el te. de Xàtiva ho anoto en la forma alterada *la fôsk* (xxxii, 54). (4) Cova de *la Fos*, a Aiello de Malferit (*ACCV* VIII, 181), si bé el meu inf. també pron. *fôsk* (xxxii). (5) Molí de *la fôs*, a Ontinyent (xxxii, 118.8). (6) Barranc de *la Fos*, te. Montesa (xxxii, 54.24).

Per consegüent, un altre indret del mateix terme, *Els Focinos* (xxxii, 62.7), també deu ser autòcton encara que aquest derivat coincideixi tant amb el castellà *hocino* (*DECH*). I es repeteix en el de Moixent (xxxii, 84.14).

Observem ací que FOCE en les altres llengües romàniques apareix aplicat més aviat a paratges fluvials o fontals que no a l'oronímia, com en els nostres NLL; hi ha, però, coincidència amb el gc. pirinenc *bous* («gorge étroite et profonde entre deux montagnes»), i amb l'alt-arag. *foz* 'collada penyalosa' (*DECat*, 156a 4ss.). També a l'Aude *La Fotz*, «lieu dit», te. Laforce (ja a. 1341: Sabarthès, *Di. Top.*).

Amb un tractament fonètic com el de *veu* < *vou* VOCE, *creu* < CRUCE i *deu* DOKE, també apareix, en lloc de *fou*, la variant *feu*, antiga ja (*DECat* 155b4ss.), però en aquest cas amb menys extensió moderna, segons la toponímia; ja l'he exemplificat allí (155b28ss); el *DAG* cita *Les Feus*. D'aquí deu venir també el compost *Perafeu*, vell mas, en el te. de Prats de Molló, en una alta valleta, entre La Presta i el límit amb la vall camprodonina de Molló, prop del Coll de Siern: deu ser compost amb *Pera* PETRA (*CATORRAS*, *Pir. Cat.*; i oït allí 1927) < PETRA FOCIS 'la roca de la fou' (-z > z > u).

En alguns punts apareixen variants amb B- o V-